

10. Грицак Я. Іван Лисяк-Рудницький. Нарис інтелектуальної біографії //Сучасність, 1994, №11, с.73-96.
11. Лисяк-Рудницький І. Іполіт Володимир Терлецький //Він же. Історичні есе.—Т.1—с.221-249.
12. Д-р Владимир Терлецький и его жительство на угорской Руси //Слово (Львів), 1872, ч.41-47.
13. Терлецький В. Угорська Русь и возрождение сознания народности между русскими в Венгрии.—Київ, 1874.
14. Стеблій Ф. Українці—співучасники політичних планів князя Адама Чарторийського щодо Росії в 40-х рр. XIX ст. //Краківські українознавчі зошити.—Краків, 1997—Т. V-VI —с.260-276.
15. Шандра В. Всемогутність чи слабкість російської влади в Україні XIX ст.: у продовження однієї неординарної статті //Український гуманітарний огляд (Далі-УГО)—К., Критика, 1999—Вип.2—с.66-74.
16. Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760-1830.—К., Основи, 1996—317с.
17. Сироткин В.Г. Борьба в лагере консервативного русского дворянства по вопросам внешней политики после войны 1812 г. и отставка И.Каподистрии в 1822 г. //Проблемы международных отношений и освободительных движений. Сб. трудов.—М., Изд-во МГПИ, 1975—с.30. Вже після написання рецензії з'явилося дослідження п.В.Шандри присвячене М.Рспініну, де це питання було висвітлено ( УГЖ, 2000, № 4,5).
18. Цікаво порівняти з іншою рецензією на цю ж та інші книги В.Александровича—Довга Л. Деяко про "голого короля" та про новаторські ідеї і форму їх викладу //УГО.—Вип.2—с.19-36.
19. Касьянов Г. Світогляд (ре)волюція? //УГО.—Вип.2—с.11-18.

Е.М.Гвидел

Записки Наукового Товариства ім.Т.Шевченка. Т.222. Праці Історико-філософської секції / Під ред.О.Купчинського.—Львів, 1991.—472 с.

Записки Наукового Товариства ім.Т.Шевченка. Т.225. Праці Історико-філософської секції / Під ред.О.Купчинського.—Львів, 1993.—488 с.

Записки Наукового Товариства ім.Т.Шевченка. Т.228. Праці Історико-філософської секції / Під ред.О.Купчинського.—Львів, 1994.—556 с.

Записки Наукового Товариства ім.Т.Шевченка. Т.233. Праці Історико-філософської секції / Під ред.О.Купчинського.—Львів, 1997.—632 с.

«Сеть ще одна частина нашої спільної батьківщини, котрої я не можу забути ніколи, немов пораненого брата. Се Угорська Русь. Одвідавши двічі в 1875 – 1876 рр.ту сторону, я пересвідчився... що вона одрізана духовно навіть од Галичини, більше, ніж Австрія від Європи... Ці пристрастні слова Михайла Драгоманова (1841-1895) зовсім відповідають сьогочасній ситуації. Бо здається, що наш край "одрізаний" не лише від Галичини, а від поступу наукової думки і в усіх інших регіонах України.

Хоч міждержавний бар'єр з 1945 р. не існує, але фінансовий доводить, що він не менш важкий. Головним симптомом нашої провінційності є відсутність тієї продукції інтелекту (і амбіцій), яка не дивлячись на злиденне становище науки і вчених теж все-таки з'являється. Маю на увазі, крім значних для нас "УДЖ"-а, "Пам'яті Століття", "Київської Старовини", "Хроніки - 2000" ще цілий ряд часописів, періодичних і неперіодичних Збірників, Записок, Студій і т.д., у яких публікуються матеріали високої наукової якості. Про їх існування ми знаємо здебільшого з науково-довідкового апарату досліджень авторів з усталених наукових центрів та від деяких колег, яким пощастило більше ніж нам.

Варто перерахувати лише назви цих видань: "Україна модерна", "Україна в минулому", "Український історик", "Український гуманітарний огляд", "І: Незалежний Культурологічний Часопис", "Генеза", "Дух і Літера", "Критика", "Сіверянський літопис", "Східний світ", "Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей", "Просемінарії: Медієвістика, історія Церкви, науки і культури",

"Magisterium", "Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка". Саме останні, без сумніву, виділяються лише перерахованих своїм науковим класицизмом, академізмом (у кращому розумінні) стилі. Відрізняються "Записки" (як "Київська Старовина") і тим, що є не "новоствореним", а так би мовити "реанімованим" виданням. Бо ж перший їх том вийшов ще у 1892 р. Саме в цьому році Літературно-Наукове Товариство ім. Шевченка, створене у грудні 1873 р., стало виключно науковою установою – Науковим Товариством ім. Шевченка (НТШ).

Перші чотири томи "Записок" (1892-1894) вийшли як неперіодичні наукові Збірники всіх трьох секцій НТШ – історично-філософської, Філологічної та Математично-природописно-лікарської. З 1895 р., коли редактором "Записок" став М. Грушевський, за його ініціативою вони почали виходити щоквартально, а з 1896 р. – кожні два місяці. З переходом у 1897 р. посади голови НТШ до М. Грушевського "Записки" стають виданням лише перших двох секцій. Під редакцією Грушевського протягом 1895-1913 рр. вийшло їх 112 томів.<sup>2</sup> Ці роки були найславетнішим періодом НТШ, воно "перетворилося на справжню академію наук".<sup>3</sup> Основним підсумком діяльності НТШ за цей час "стало формування модерної української "високої" культури, яка в боротьбі за душі молодих українців могла успішно конкурувати з культурами польською і російською".<sup>4</sup>

Проте конфлікти, що існували в Товаристві призвели до кризи у 1913 р., внаслідок якої М. Грушевський залишив місце Голови НТШ.<sup>5</sup> Ця подія стала ніби прологом до важких часів для НТШ. Російська окупація Львова (1914-1915 рр.), тяготи війни, а потім утиски міжвоєнного польського режиму підірвали сили Товариства. Про що свідчить вихід лише 39 томів "Записок" (1914 - 1937 рр.). 156-й том, який мав вийти у 1939 р. через відомі події так і не з'явився, а 14 січня 1940 р. НТШ за наказом радянської влади саморозпустилося.

Після відновлення НТШ 30 березня 1947 р. на Загальних зборах українських вчених-емігрантів у містечку Міттенвальд поблизу Мюнхена було продовжено і видання "Записок", яке почалося з номера 156. Але це не був вихід "львівського" 156-го тому, а цілком інші статті. Видання "Записок" в екзилі супроводжувалося деяким порушенням їх традицій.<sup>6</sup>

Лібералізація суспільного життя за горбачовської "перебудови" створила можливості для виникнення

недержавних (зокрема і наукових) організацій без страху для їх засновників та членів ближче "по-знайомитись" з КДБ. Ініціативна група львівських вчених 21 жовтня 1989 р. на організаційних зборах задекларувала відновлення НТШ в Україні.<sup>7</sup> Головою відновленого Товариства було обрано п. Олега Романіва, вченим секретарем та редактором "Записок" п. Олега Купчинського. Спочатку планувалося їх паралельне видання – розпочати у Львові і разом з цим продовжувати у диспозі. Але у результаті обговорень, дискусій на спільній нараді Управ осередків НТШ (Львів, 24 серпня 1990 р.) було прийнято рішення про видання "Записок" у Львові "як єдиного органу всіх осередків НТШ";<sup>8</sup> розпочавши нумерацію з 221 т. Саме під цим номером і вийшли "ЗНТШ" у 1990 р.

У цьому ж томі була подана концепція видання. "Записки" згідно неї є органом всіх чотирьох гуманітарних секцій Товариства: історично-філософської, філологічної, фольклорно-етнографічної, мистецтвознавчої. Кожна з них публікує свої "Праці ..." у окремих томах "Записок", традиційна структура яких така – 1) статті, 2) матеріали, 3) критика та бібліографія.<sup>10</sup> Причому "зберігаючи давню українську наукову традицію" будуть вказуватись "тільки ім'я та прізвище" Авторів публікацій. Оскільки видання "Товариства повинні об'єднувати усіх науковців, незалежно від їхніх посад, титулятури, громадянського чи політичного становища. За основу служить наукова вагомість та актуальність тематики праць".<sup>11</sup>

Обсяг розглядуваних тут томів "Записок" та саме звання автора (не так рецензувати, як інформувати) зумовили той факт, що дані статті є швидше інформативним оглядом, ніж рецензією. Оскільки назви більшості статей говорять самі за себе, то коментар до них буде лише у двох випадках – потреби розкрити зміст тієї меншості статей та коли матеріал стосується Закарпаття.

Відкривається 222-й том вступом п. Олега Купчинського, одноосібного редактора всіх томів "Записок" під маркою "Праці історично-філософської секції". В ньому коротко і ясно були заточені цілий ряд проблем – загальна криза гуманітарних досліджень, специфічний стан історії як науки у радянські часи, методологічний догматизм. Далі задекларована необхідність нових історіософських підходів, потреби "змінити сам об'єкт, яким займається історична наука. У центрі уваги історика знову має бути історія людей" [т. 222, с. 5]. Розглянуто деякі теми,

"актуальних для українського історика". Завершується вступ розглядом структури тому.

Перша ж стаття належить п. І.Шевченку – "Релігійні місця очима Візантії", у якій з'ясовується як досвід Візантії у місіонерській діяльності вплинув при запровадженні християнства на Русі [т.222, с.11-27]. Темі хрещення Русі присвячена також стаття п. М.Лабуньки "Релігійні центри та їхні місця до Києва і Київської Русі: від Ольги до Володимира" [т.225, с.104-132] та п. О.Придака "Коли і де хрестилася Ольга?" [т.225, с.133-146].

Іншим окремим питанням українського середньовіччя присвячені дослідження п. М.Брайчевського "Адміністративна реформа Володимира Святого (Оцінка проблеми за літописною статтею 988 року)" [т.225, с.147-166], п. Я.Записко "Скрипторій статтею князя Володимира Васильковича" (про осередок волинського князя – скрипторій – видієнаного князя, розглянуто тематику та оформлення книг) [т.225, с.185-193], п. О.Русиної "До питання про київських князів татарської доби" [т.225, с.194-203].

Цікавий матеріал про взаємоз'язки України і країн Сходу подано у статтях відомого дослідника п. Я.Дашкевича – "Україна на межі між Сходом та Заходом (XIV-XVIII ст.)" [т.222, с.28-44], "Русь і Вірменія. Конфесійні та культурні контакти IX-першої половини XIII століть" [т.225, с.167-184], "Русь і Сирія: взаємоз'язки VIII – XIV століть" [т.228, с.7-47].

Статті о. Б.Гудзяка, ректора Львівської Богословської академії, вражають глибиною проникання у різні аспекти проблем та своїм науково-довідковим апаратом – "Грецький Схід, Київська митрополія і Флорентійська унія" [т.228, с.48-64], "Криза на християнському Сході: Царгородський патріархат під османським правлінням" [т.233, с.7-29]. Остання стаття, до речі, єдиний у "Записках" приклад дослідження питань виключно всесвітньої історії.

Історія українського козацтва займає одне з центральних місць у тематичній "Записок", зокрема у виданні джерел. Так під рубрикою "Матеріали" з'явилися роботи п. І.Бутича "Два невідомі листи Богдана Хмельницького" (2 листи з серпня 1650 року до турецьких сановників) [т.222, с.319-326], "Ще до універсалів Богдана Хмельницького за 1656 рік" (4 документи) [т.228, с.427-433], "Універсали Івана Виговського Лубенському Мгарському Преображенському монастиреві" (4 документи) [т.225, с.348-354]. Тридцять шість документів різноманітного характеру (універсали, листи гетьманів, старшини) за 1657-1678

роки опублікував п. Ю.Мишик під назвою "З українського дипломатарія другої половини XVII століття" [т.233, с.360-397]. По історії козацтва пізніших часів деякі матеріали опублікував п. О.Дубош "Чотири документи Івана Мазепи з 1705 року" [т.222, с.351-359] та п. О.Бачинська "До історії Дунайського (Новоросійського) козацького війська" (один документ) [т.233, с.442-449]. Наукові розвідки з козацької теми належать п. П.Зарубі "Охотницьке (наймане) військо на Лівобережній Україні в останній чверті XVII століття" [т.225, с.232-257] та п. М.Крикуву "З історії української козацької старшини другої половини XVII століття. Полковник Остап Гогоць" [т.233, с.398-441]. Ця вагома студія, не дивлячись на відсутність у ній опублікування документів, чомусь була вміщена під рубрикою "Матеріали".

Релігійній полеміці в Україні кінця XVI-першій третині XVII століття присвячені дві джерельні публікації – п. М.Капраль "Неопублікований фрагмент документа стосовно релігійних поглядів Стефана Зизанія" [т.225, с.307-309], п. Ю.Мишик "Із листування українських письменників-полемістів 1621-1624 років" (12 документів) [т.225, с.310-347].

Одне з центральних місць у тематичній "Записок" займає історія Галичини. І це зрозуміло, як і з місця видання (наявність поряд хоча б, компактною архівної бази), так і ролі "українського П'ємонту" в історії України. Важливу джерельну публікацію здійснив відомий зарубіжний дослідник І.Химка – "Апологія" Михайла Малиновського: до історії кризи у греко-католицькій церкві 1882 року і характеристики поглядів "святоюрців" [т.225, с.365-392]. Дослідження ж представлені двома статтями п. О.Турія "Національне і політичне полонофільство серед греко-католицького духовенства Галичини під час революції 1848-1849 років" [т.228, с.183-206], "Конфесійно-обрядовий чинник у національній самоідентифікації українців Галичини в середині XIX століття" [т.233, с.69-99]. Крім того, чудові дослідження таких авторів – п. Я.Грицака "Молоді радикали в суспільно-політичному житті Галичини" (історія групи українських марксистських студентів кінця XIX століття – Ю.Бачинського, В.Будзиновського, С.Вітика, О.Колесси, В.Охримовича та ін., які стали ініціаторами створення трьох головних політичних партій Галичини) [т.222, с.71-110], п. М.Швыгуляка "Суспільно-політична ситуація у Західній Україні на початку 30-х років XX століття" (детально проаналізована політика "пацифікації" поляків щодо українців та її наслідки) [т.222, с.111-145], його ж

"Маловідома сторінка політичного життя Західної України передодня Другої світової війни (З історії Контактного Комітету 1937-1939 роки) [т.228, с.207-248], п. А.Кравчука "Соціальне вчення і діяльність митрополита Андрея Шептицького (Вересень 1939-червень 1941 років)" [т.228, с.309-342].

Тема дипломатичної історії, престижна для будь-якого наукового видання, представлена і в "Записках". Це такі дослідження – п. В.Косик – Франція і питання самостійності України. 1917-1919 роки [т.225, с.278-290],<sup>12</sup> п. М.Швагуляк "До історії українсько-польських переговорів у 1921 році. Місія Тита Войнарівського" [т.233, с.126-147]. Дві розвідки мають безпосереднє відношення до історії Закарпаття – це джерельна публікація п. З.Баран "Маловідомий епізод з історії українсько-угорських відносин (Місія Теофіля Окуневського до Угорщини на початку 1919 року)" [т.233, с.468-481] та стаття п. Д.Зеленко "Українське питання у 1938-1939 роках і Третій райх" [т.228, с.249-308]. З.Баран опублікувала звіт Т.Окуневського (1857-1937), галицького політичного діяча і адвоката, якого Державний Секретеріат ЗУНР вислав до Будапешта в кінці січня 1919 року у справі прилучення Закарпаття до ЗУНР.<sup>13</sup> І хоч місія не була вдаючою, але вона величезно цікава, бо розбавляє наше уявлення про галичан як прагматиків, реалістів романтичним колоритом. Публікація має бути цікава й історикам Угорщини, бо намічений носол дав досить влучні характеристики тодішнього стану країни. Стаття ж п. Д.Зеленка є частиною великої неопублікованої монографії, присвяченої проблемі винесеній у назву статті, але сама вона повністю стосується Карпатської України (1938-1939) і її ролі у німецькій дипломатичній грі.

Історія політичної думки представлена в основному публікаціями джерел – п. Ф.Стеблій "Визначна пам'ятка української політичної думки середини XIX століття – "Слово перестороги" Василя Подолінського" (опубліковано оригінальний польськомовний текст і переклад) [т.228, с.434-487], п. Г.Сварник "Декілька документів до біографії Дмитра Донцова" (4 документи) [т.228, с.488-497], п.Ю.Кучабський "Листи Василя Кучабського до Івана Крип'якевича та Стефана Томашівського" (два листи до Крип'якевича і два до Томашівського) [т.233, с.482-509]. Ця остання є величезно важливою за змістом публікацією, бо стосується маловідомого зараз консервативного історика і публіциста.<sup>14</sup> Але вона залишає трохи неприємне враження за формою – велику кількість іноземних слів не перекладено.<sup>15</sup> Наукова розвідка лише одна –

класика історії української політичної думки п. І.Лісяки-Рудницького (1919-1984) "Напрями української політичної думки" [т.222, с.45-70].

Гендерні студії представлені такими статтями: п.М.Богачевська-Хом'як "Організації жінок у Східній Україні на межі XIX-XX століть" [т.225, с.258-277] та п. О.Рибак "Історіографія та історіософія українських жіночих студій" [т.233, с.100-125].

Історії торгівлі присвячені дві розвідки – п. Р.Шиян "Торговля міст Руського і Бельзького воєводств у XVI- першій половині XVII століття" [т.228, с.123-159] та п. В.Прищяк "До питання про міжрегіональний та міждержавний товарообмін в українських землях першої половини XVIII століття" [т.233, с.47-68].

Проблеми історіографії, історії науки, зокрема і НТШ теж знайшли висвітлення у "Записках". Це зокрема дві публікації документів п. В.Ульяновського "Незваний том "Архива Юго-Западной Росии" (4 документи) [т.222, с.360-369], його ж "Невидані 25-й том і покажчик "Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца" (2 документи) [т.222, с.370-374], п. Г.Сварник "Листи Ільжа Борщака до Кирила Студинського" (7 листів за 1931-1933 роки) [т.222, с.375-391]. П.Сас подав цікаву студію "Концепція хрещення Русі Лаврентія Зизанія (До питання про методи ренесансного історизму в українській історіографії другої половини XVI- першої третини XVII століття)" [т.225, с.204-231]. Дві розвідки присвячені історіографії козацтва – п. Я.Федорук "Національна ідея Богдана Хмельницького в українській історіографії XIX—30-х років XX століття" [т.228, с.160-182], п. А.Жуковський "Гетьман Іван Мазепа в оцінці Михайла Грушевського"<sup>16</sup> (як додаток вміщено полемічну статтю М.Грушевського "Ветхий прах" проти Ю.Кулаковського з приводу І.Мазепи) [т.233, с.450-467].

Історії археологічних досліджень присвячена стаття п. Д.Павліва і п. В.Петегирича "Археологія у дослідженнях члена НТШ" (звернуто увагу на дослідження Я.Пастернаком археології Закарпаття) [т.222, с.412-426] та розвідка (з публікацією документу Я.Пастернака) трьох авторів – п. М. Бандрівський, п. Ю.Лукомський, п. Р.Сулик – "З історії дослідження Успенського собору в Галичі (Відкриття поховання галицького князя Ярослава Осмомисла)" [т.225, с.393-405].

Історії окремого тому "Записок НТШ" присвячена стаття п. О.Антоновича "Про 156-й том Записок Наукового товариства

імені Шевченка, який не вийшов друком у 1939 році" [т.222, с.427-434]. Як додаток до неї опубліковано важливий документ історії НТШ – протокол його останніх Загальних зборів 14 січня 1940 року. Сама структура 156-го тому через брак матеріалів не піддається повній реконструкції. Автору вдалось виявити тексти 11 статей, які мали увійти у цей том "Записок". Дві з них все-таки були опубліковані за кордоном у 1941 р. та 1966 р., а ще шість – у відновлених "Записках". Це дві статті І.Крип'якевича "Деякі літописні назви з Галичини" [т.222, с.313-315]. Його ж "Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894-1913 роках" [т.222, с.392-411], у якій зокрема, показано яке місце займало дослідження Закарпаття у роботі секції; А.Демчука "Де лежав літописний Всеволож?" [т.222, с.304-307], Т.Коструби "Всеволож і Всеволозька волость" [т.222, с.308-314], Д.Оляничина "Пункти Івана Виговського українським послам на варшавський сейм 1659 року" (опубліковано польськомовний документ і його переклад) [т.222, с.327-350], І.Лоський "Григорій Винський і його "Записки" ("Записки" Винського – цінне джерело по культурі і побуту Гетьманщини і Росії другої половини XVIII століття) [т.225, с.355-364].

Цілий ряд досліджень присвячено іншим проблемам – п. С.Злушко "Білі плями", фальсифікації і концепційні засади дослідження історії української економічної думки" [т.222, с.146-158], п. М.Крикун "Земські уряди на українських землях у XV-XVIII століттях" [т.228, с.65-122], п. Ю.Мищик "Україна XV-XVII століть у світлі тогочасної преси (За матеріалами "летючих листків)" [т.233, с.30-46], а також дві публікації документів – п. О.Русина "Із спостережень над "Реєстром Чернігівських границь" з 20-х років XVI століття" [т.225, с.293-306], п. О.Купчинський "Забуті та невідомі староукраїнські грамоти XIV-першої половини XV століття" (опубліковано 14 грамот) [т.233, с.333-359].

З усіх рубрик "ЗНТШ" лише три – Історія, Матеріали, Критика і Бібліографія – є в кожному томі. Інші представлені так: Філософія (т.222, 228 – хоч секція історико-філософська), Археологія (т.225), Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни (т.222, 233), з історії НТШ (т.222).

Рубрика "Археологія" представлена такими дослідженнями – п. О.Черниш "Територія Подністрів'я в епоху палеоліту (Стан дослідження)" [т.225, с.9-23], п. Т.Мовша "Трипільсько-кукутенська спільність – феномен у стародавній історії Східної

Європи (До проблеми виділення культур)" [т.225, с.24-58], п. Н.Баран "Становлення ранньосередньовічних слов'янських культур та основні шляхи розселення слов'ян" [т.225, с.59-86], п. Б.Томенчук "Дослідження дерев'яної ротонди на давньоруському городищі в Олешкові на Пруті" [т.225, с.87-96], п.М.Филищук "Археологічні, мистецтвознавчі та педагогічні студії Івана Старчука" [т.225, с.393-405].

Матеріали ж "Філософії", на нашу суб'єктивну думку, є найслабшим місцем "Записок". Щоправда не за рівнем якості, а за кількістю, непропорційним представленням та своєю тематикою. Назва секції – Історично-філософська – породжує сподівання зустріти історіософські праці (принаймні передруки), дослідження з методології історії. Проте вони відсутні. Хоча у "Записках" декларувалась необхідність вироблення нових (чи пак засвоєння західних) методологічних підходів. З десяти статей опублікованих під цією рубрикою вісім стосуються історії філософії, духовної культури України – п. Н.Пикулик "Своєрідність формування тропологічних зразків у духовній культурі Давньої України" [т.222, с.159-180] п. А.Пашук "Проблема "істинного человека" у філософській концепції Григорія Сковороди" [т.222, с.181-200], його ж "Проблема свободи у філософії Григорія Сковороди" [т.228, с.405-423], п. М.Скринник "Дейне підґрунтя українського романтизму" [т.222, с.201-215], п. І.Паславський "Уявлення про потойбічний світ і формування поняття чистилища в українській середньовічній народній культурі" [т.228, с.343-356], п. М.Кашуба "Проблема Ренесансу в українській духовній культурі" [т.228, с.357-371], п. О.Магковська "Ідеї соціалізму в ідеології та практиці братств в Україні (Кінець XVI-перша половина XVII століття)" [т.228, с.372-288], п. І.Захара "Постренесансна схоластика в Києво-Могилянській академії" [т.228, с.389-404]. І лише дві статті присвячені іншим проблемам – п. А.Карась "Душа культури і дух мислення" [т.222, с.216-246], п. С.Вовканич "Інформаційний підхід до слова" [т.222, с.247-255].

Вагомо представлена рубрика "Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни" – 16 статей, три з них нами вже називались (І.Крип'якевича, А.Демчука, Т.Коструби). Інші 13 присвячені проблемам історичної хронології, історичної бібліографії, боністики, геральдики, ефрагістики, історичної топографії, книгознавству, палеографії, історії бібліотек,

соціологафії. Важливо, що до багатьох з них наведені досить якісні ілюстрації.

І нарешті *Last not least* (англ. — останній за переліком, але не за значенням)

Відділ "Критика і бібліографія", де вміщено 50 повідомлень, що хоч і складають за обсягом приблизно 12% тексту "Записок" (258 сторінок з 2148), але за показником дискусійності їм легко можна дати відсотків 50. На жаль, дискусійні матеріали слабо представлені у "Записках". Багато рецензій (як і що представляють собою просто короткий переказ змісту рецензованих видань, тому згадаю лише ті, які (на нашу суб'єктивну думку) полегшують, вагомо доповнюють або цікаво висвітлюють предмет рецензії. Це повідомлення таких авторів — п. О. Романів, п. Д. Кушпир, п. О. Домбровський, п. І. Балагчук (опубліковано документи у рецензії), п. Я. Грицак, п. М. Рудницький, п. Я. Федорук, п. Л. Тимошенко, п. Т. Кузик, п. О. Русина, п. І. Чорновол, п. В. Ульяновський, п. І. Сварник.

На кінець слід відзначити добру ілюстрованість "Записок" (83 ілюстрації), присмну стилістику текстів, що напевно є заслугою і редактора томів, рідкісне як на нашу видавничу справу явище — мізерна кількість друкарських помилок. Нарікати доводиться лише на неперіодичність та малий наклад "Записок". Якщо т. 222 вийшов накладом 3 тисячі, то т. 223 — вже 350 примірників.

Завершуючи свій огляд, шире можемо стверджувати, що в особі "Записок НТШ" маємо видання за яке не соромно перед світовою наукою.

1. Лисяк-Рудницький І. Карпатська Україна: народ у пошуках своєї ідентичності // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. — К., Основи, 1994. — т. 1. — с. 460-461.
2. Антонович О. Про 156-й том Записок Наукового товариства імені Шевченка, який не вийшов друком у 1939 році // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка (далі — ЗНТШ). Т. 222. — Львів, 1991. — с. 427-428; Грицак Я. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка // Довідник з історії України. Том 2 (К-П) / За ред. І. Підкови, Р. Шуста. — К., Генеза, 1995. — с. 270-271; Романів О. Дальшої дороги! // ЗНТШ. Т. 221. — Львів, 1990. — с. 5.
3. Грицак Я. І. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. 2-е вид. — К., Генеза, 2000. — с. 79.
4. Там же. — с. 79-80.

5. Див. детальне дослідження Я. Грицака. Конфлікт 1913 року в НТШ: причини і наслідки // Український історик. Т. 28-29. — Нью-Йорк, Торонто; Київ, Львів, Мюнхен. — 1991-1992.
6. Антонович О. Про 156-й том Записок Наукового товариства імені Шевченка, який не вийшов друком у 1939 році. — с. 428-429; Грицак Я. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. — с. 271-273; Романів О. Дальшої дороги! — с. 6-7. Гуцьовський І. М. Загальні збори Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові // УДЖ. 1992. №5. с. 156.
7. Романів О. Дальшої дороги! — с. 7.
8. Записки НТШ. Т. 221. Праці Філологічної секції / Під ред. М. Ільницького, О. Кунчинського. — Львів, 1990. — 334 с.
9. Романів О. Дальшої дороги! — с. 7.
10. Ільницький М., Кунчинський О. Від редакторів тому // ЗНТШ. Т. 221. — с. 10.
11. Цікаво порівняти з: Гончар Б. М., Городня Н. Д. Відносини між Францією та УНР (грудень 1918 — квітень 1919 рр.). // УДЖ. 2000. №2. с. 47-57; №3. с. 44-52.
12. Спроби ЗУНР збросто вирішити це питання добре висвітлені у: Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Репр. вид. 1974 р. — Львів, 1999. — с. 180-186.
13. Див. про нього: Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. — К., Основи, 1994. — т. 2. — с. 20, 39, 54, 55, 60, 73, 129, 137, 139, 155, 248, 375; Гелей С. Д., Кучабський Ю. В. — Львів, 1998. — 744 с.
14. Ці 4 листи і ще 12 виявлених у львівських архівах вже з перекладом і примітками були надруковані як додаток у: Гелей С. Д., Кучабський Ю. В. Василь Кучабський. — Львів, Коопосвіта, 1998. — с. 623-666.
15. Цікаво порівняти з: Мацьків Т., Гетьман Мазепа в працях М. Грушевського // Український історик. 1984. Ч. 1-4. (81-84). — с. 111-122; передруковано у збірнику Іван Мазепа і Москва. — К., Рада, 1994. — с. 147-162.

Е. М. Гійдел